

Ilegalno tržište radnih tvari

I HRVATSKA NA UDARU!

U prošlogodišnjem izvješću pod naslovom ‘Širom otvorena vrata: procvat ilegalne trgovine hidrofluorouglicima (HFC) u Europi’ kao jedno od ključnih mjesta za ilegalnu trgovinu radnim tvarima u Europi ističe se i Hrvatska!

U zemlje Europske unije se sve više radnih tvari u rashladnoj tehnici uvozi ilegalno i njima se istodobno sve više ilegalno trguje. Sve je to jedna od posljedica Uredbe (EU) br. 517/2014 o fluoriranim stakleničkim plinovima, popularno zvane i ‘F-Gas regulativom’. Donesena je s ciljem smanjenja emisija hidrofluorouglijika u okoliš i u proteklim godinama, otkako je na snazi u EU-u, značajno je promijenila cijelo tržište radnih tvari i cijelu tehniku hlađenja i klimatizacije.

Hidrofluorouglicji (HFC) su sintetske tvari koje se ponajviše koriste kao radne tvari u rashladnoj tehnici (tj. u rashladnoj i klimatizacijskoj opremi i uređajima), ali i u sredstvima za gašenje požara i kao potisni plinovi u sprejevima, a koje se smatra čak i tisuću puta opasnijima za klimu i okoliš od ugljičnog dioksida. Zbog toga se i ‘F-gas regulativom’ očekuje smanjivanje njihovih štetnih emisija, što će se postići postupnim smanjivanjem, odnosno ograničavanjem njihove uporabe,

kako bi se one za nekoliko godina posve istisnule iz uporabe i zamijenile za okoliš prihvatljivijim tvarima.

PROCVAT ILEGALNOG TRŽIŠTA

Neželjena (ali i logična i očekivana!) posljedica ograničenja količine i uvođenja kvota za raspoložive količine hidrofluorogljika koji se kao radne tvari koriste u rashladnoj tehnici je značajan porast njihovih cijena na europskom tržištu. Uz to, kao što je to uvijek slučaj u povijesti, kada se pristup nekoj robi na tržištu ograniči i/ili zabrani, a cijena joj neprestano raste, odmah dolazi do procvata ilegalnog tržišta. Naime, potražnja za 'nepoželjnim' radnim tvarima i dalje je velika, a iako su njihovi proizvodnja, promet i prodaja u Europi ograničeni i kontrolirani, njihove značajne količine i dalje dolaze iz zemalja kao što su Kina. Dakako, glavni pravci za njihove isporuke u Europu su isti oni kojima se i mnoga druga ilegalna roba dovodi do Europe: preko Rusije, Ukrajine, Turske i Albanije.

Pri tome se ne radi o baš malim količinama radnih tvari. O tome govori izvješće pod naslovom 'Širom otvorena vrata: procvat ilegalne trgovine hidrofluorogljicima (HFC) u Europi' koje je u travnju prošle godine objavila Agencija za istraživanja okoliša, nevladina organizacija sa sjedištem u Washingtonu, DC u Sjedinjenim Američkim Državama i u Londonu u Velikoj Britaniji. U tom se izvješću od zemalja EU-a koje služe kao ulazna točka za ilegalne radne tvari ili u kojima su stvorene 'vruće točke' za ilegalnu trgovinu njima ističu Bugarska, Danska, Grčka, Hrvatska, Italija, Latvija, Malta i Poljska.

Riječ je o najcjelovitijem izvješću takve vrste o ilegalnom tržištu radnih tvari u EU-u, u kojem je detaljno dokumentirano sve što se u tom području događa još od 2014. godine, kada je 'F-Gas regulativa' stupila na snagu i kada je takvih tvari, čija je primjena danas ograničena, na tržištu bilo još razmjerno mnogo. Pri tome se zaključuje da je ilegalno tržište radnim tvarima u proteklim godinama doslovce eksplodiralo. Tako se na osnovi podataka koji su dobiveni od europskih carinskih službi procjenjuje da ukupne količine radnih tvari kojima je 2018. godine ilegalno trgovano na europskom tržištu iznose čak 16,3 milijuna t ekvivalenta CO₂, što je za više od 16% veće od odgovarajuće kvote. Istodobno je u više zemalja EU-a prošle godine primijećen značajan porast uvoza hidrofluorogljika, unatoč značaj-

nom smanjenju kvota, za čak 37%. To znači značajan porast u odnosu na 2017. godinu, za koju carinski podaci pokazuju da se tada, uz dopuštene količine, na europskom tržištu trgovalo i s još 14,8 mil. t CO₂eq radnih tvari čija je uporaba ograničena, što je odgovaralo 8,7% kvote. Isto tako, utvrđeno je da postoje goleme razlike između službenih podataka o izvozu radnih tvari iz Kine i o uvozu u EU, što znači da se brojni carinski dokumenti falsificiraju.

No, to nije sve. Dvije studije koje je EIA objavila potkraj 2018. godine pokazale su koliko pojedine zemlje EU-a ispunjavaju obveze propisane 'F-Gas regulativom' i koliko su stručnoj javnosti poznati podaci o opsegu ilegalne trgovine radnim tvarima. Tako je čak 80% ispitanika iz tvrtki koje su bile obuhvaćene istraživanjem potvrdilo da im je poznato postojanje ilegalnog tržišta radnim tvarima, a 72% ispitanika je primijetilo ilegalne količine tih radnih tvari ili su im one čak bile ponuđene na kupnju.

MOGUĆA RJEŠENJA

Za razliku od nekih drugih takvih tržišta, ilegalno tržište radnim tvarima ne nosi tolike rizike jer kazne u slučaju utvrđenog i dokazanog prijestupa nisu stroge, dok je dobit i dalje vrlo velika, što je još jedan od razloga njegovog golemog procvata u posljednjih par godina. Isto tako, ne postoji razrađen sustav kojim bi carinski službenici jednostavno i sigurno mogli utvrditi je li uvoz neke radne tvari u skladu s propisima ili ne. Zbog toga se u spomenutom izvješću predlažu sljedeće mjere:

- hitno uvođenje odgovarajućeg sustava licenciranja koje bi carinicima omogućilo brzo utvrđivanje legalnosti uvoza pojedinih radnih tvari
- poboljšanje izvješćivanja i nadzora trgovine radnim tvarima u zemljama izvoznicama
- uvođenje zabrane spremnika s mogućnošću višekratnog punjenja, kako bi se mogli koristiti samo jednokratni spremnici
- povećanje razvidnosti sustava kvota omogućavanjem objave imena novih sudionika na tržištu i njihovih kvota
- uvođenje sustava usporedbe kako bi se podaci iz 'F-Gas regulative' mogli uspoređivati s podacima od carina, čime bi se omogućilo brzo i jednostavno utvrđivanje razlika. ■